

MUAMMOLI KREDITNI HAL QILISH IMKONIYATLARI VA SAMARASI

Boykulov Baxriddin Karshiyevich,

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistri

***Annotatsiya:** Maqolada mijozni qarzni to'lashga majburlash imkonini beruvchi samarali usullar xususida so'z yuritilib, amaliy takliflar beriladi. Shuningdek, kollektor agentliklari tomonidan qarzlarni undirishda qo'llaniladigan usullar banklar tomonidan qo'llaniladigan usullardan samarali ekanligi qayd etiladi. Shuning uchun, agar siz muammoli kreditni to'lashdan bosh tortsangiz, qarzdor ularga osongina duch kelishi mumkin.*

***Kalit so'zlar:** kredit, mijoz, bank, usul, vosita, pul, bankrotlik.*

***Аннотация:** В статье рассказывается об эффективных способах заставить клиента оплатить долг и даются практические предложения. Аналогичным образом, методы взыскания задолженности, используемые коллекторскими агентствами, считаются более эффективными, чем методы, используемые банками. Поэтому, если вы откажетесь платить по проблемному кредиту, должник легко может столкнуться с ними.*

***Ключевые слова:** кредит, клиент, банк, метод, инструмент, деньги, банкротство.*

***Abstract:** The article talks about effective ways to force the customer to pay the debt and gives practical suggestions. Similarly, debt collection methods used by collection agencies are reported to be more effective than those used by banks. Therefore, if you refuse to pay the problem loan, the debtor can easily face them.*

***Key words:** credit, client, bank, method, tool, money, bankruptcy.*

Ma'lumki, mijozni qarzni to'lashga majburlash imkonini beruvchi ikkita yondashuv mavjud:

Ixtiyoriy. Shu maqsadda individual to'lovlar jadvali, shuningdek, qarzni

to'lashni osonlashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi ishlab chiqiladi (qarzning bir qismini hisobdan chiqarish, tarkibiy o'zgartirish, qayta moliyalashtirish).

Majburiy. Kreditor sudga da'vo beradi yoki ishni kollektor agentligiga sotadi. O'z navbatida, kollektorlar o'z maqsadlariga erishish uchun yanada qat'iy usullardan foydalanadilar. Birinchi variant ikkala tomon uchun ham foydalidir. Biroq, qarz oluvchilar buni har doim ham tushunmaydilar va kreditorlardan yashirishni afzal ko'rishadi. Natijada, muammoli kredit uzoq davom etgan huquqiy kurashga aylanadi.

Kreditni ixtiyoriy to'lash

Qarz beruvchi uchun eng foydali variant - mijozning to'lov jadvaliga qat'iy rioya qilish va qarzni o'z vaqtida to'lash. Biroq, bu ko'pincha sodir bo'lmaydi va ba'zi moliyaviy yo'qotishlar paydo bo'lishi kerak. Agar muammoli kredit yuzaga kelsa, qarz oluvchiga qarz majburiyatlarini ixtiyoriy ravishda bajarish imkoniyati beriladi. Kreditni ixtiyoriy ravishda to'lash uchun bank qarzdor bilan birgalikda to'lovning individual jadvalini va qarzning bir qismini hisobdan chiqarish, tarkibiy o'zgartirish va qayta moliyalashtirishni o'z ichiga olgan chora-tadbirlar majmuini ishlab chiqadi.

Qayta moliyalash - eskisini yopish uchun yangi kredit olish. Qoida tariqasida, yangi kredit shartlari mijoz uchun qulayroqdir, shuning uchun banklar bunday qadamni qo'yishni istamaydilar. Qayta qurish qarzni kichikroq miqdorlarga bo'lish va kredit shartnomasi muddatini uzaytirishni o'z ichiga oladi. Mijoz yangi to'lov rejasini oladi va bank uzoqroq muddatga foiz daromadiga ega bo'ladi. Kreditorlar yoqtiradigan oxirgi narsa qarzning bir qismini hisobdan chiqarishdir, chunki bu katta moliyaviy yo'qotishlarga olib keladi.

Kreditni majburiy to'lash

Majburiy mablag'larni qaytarish faqat ikkita variantga ega:

- ishni kollektor kompaniyasiga sotish;
- sudga da'vo arizasi berish.

Ko'pincha banklar kollektorlarga yordam so'rab murojaat qilishadi yoki

ularga mijozning faylini arzon narxda sotadilar. Bu qonunchiligimiz bilan taqiqlanmagan, shuning uchun kreditorlar bunday harakatlarni amalga oshirishga to'liq huquqqa ega.

Ikkita asosiy manba mavjud: o'z mablag'lari va tashqi majburiyatlar. O'z mablag'lari asosan kapital va oldingi davrlardagi taqsimlanmagan foydadir. Tashqi majburiyatlar asosan jismoniy va yuridik shaxslarning hisobvaraqlaridagi mablag'lardir.

Bankning muddati o'tgan qarzni to'lashning standart tartibi quyidagicha ko'rinadi: agar qarz oluvchi navbatdagi kredit to'lovini o'z vaqtida to'lamasa, bankning kredit bo'limi yoki qo'ng'iroq markazining xodimlari unga qo'ng'iroq qilish yoki SMS xabar yuborish orqali buni eslatadilar. Bir necha kundan so'ng, qarz qaytarilmagan taqdirda, qarz oluvchiga va kafilga kredit shartnomasi shartlari buzilganligi to'g'risida bildirishnoma va bankning to'liq qaytarilishini talab qilish huquqi to'g'risida ogohlantirish bilan xatlar yuboriladi. Qoida tariqasida, kredit tashkilotlarining ichki qoidalariga ko'ra, kredit muddati o'tgan 90 kunlik qarzdin keyin muammoli bo'ladi. Muddati o'tgan kredit qaytarilmagan taqdirda, uni to'lash uchun bankning muammoli qarzlarni bilan ishlash bo'yicha maxsus bo'linmalari xodimlari jalb etiladi. Muddati o'tgan qarz paydo bo'lganidan olti oy o'tgach, banklar, qoida tariqasida, qarz oluvchiga qarshi da'vo bilan sudga murojaat qilib, kreditni to'liq qaytarishni talab qiladilar.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Посная Е.А., Колесников А.М. Значение модели экономического капитала в оценке капитала банка // Научный журнал НИУ ИТМО. Серия: «Экономика и экологический менеджмент». 2018. № 1 С. 113–118.
2. Саблин М.Т. Взыскание долгов: от профилактики до принуждения: практическое пособие / М.Т. Саблин. – М.: КноРус, 2016. – 416 с.
3. Тавасиев А.М. Банковское кредитование: учебник / А.М. Тавасиев, Т.Ю. Мазурина, З.П. Бычков; под. ред. А.М. Тавасиева. – 2-е изд., перераб. – М.: ИНФРА-М, 2018. – 366 с.

4. Коробова Г.Г. Организация банковского контроля за проблемными кредитами / Г.Г. Коробова, Ф.Х. Кодзоева // Вестник Ростовского государственного экономического университета (РИНХ). – 2014. – № 4.– С. 171- 175.
5. Локтионова Ю.Н. Финансовые инструменты управления дебиторской и кредиторской задолженностью банка / Ю.Н. Локтионова, А.Б. Автандилова // Социальные науки. 2017. Т.1. № 3-1(18). С. 20-28. 13. Ibbotson R. 2016 Stocks, Bonds, Bills, and Inflation (SBBI) Yearbook. Wiley, 2016. – 368 p.